

Det stod en jungfru vid en brunn/Långdansen från Venjan/De omöjliga uppgifterna

Det finns många varianter av visan om jungfrun och ungersven som möts och munhuggs vid brunnen. De kan ha olika textbörjan, delvis olika textinnehåll och olika melodier. Visan kan till exempel börja "Det stod en jungfru och öste vatten" eller "Jungfrun skulle vattnet hämta". Den numera mest spridda varianten är nog den vi ser i exemplet nedan ur Dybecks uppteckning. Karl-Erik Forsslund publicerade samma uppteckning i *Med Dalälven från hällorna till havet* under titeln "Visa från Wänjan". Den är också känd under titeln "Långdansen från Venjan".

Bj. Fort. Vanjan i Dalarne. Dbk.

Det stod en jung-fru och ös-te vat-ten Allt ur den dju-på brun-nen;
Kom så en un-ger-sven ri-dan-de, Och hel-ste den jung-frun skö-na.

Eventuellt är det fråga om två visor som på olika sätt smält ihop och blandats samman. I Kungliga bibliotekets visbok i 16:0 från ca 1600 finns en 9-strofig visa (nr 14) där första strofen lyder (i lätt moderniserad stavning):

Jungfrun skulle vattnet hemta,
Utaf den källe brunnen,
Hon hade en snöhvitan kjortel uppå,
Och solen skinte derunder.

En ungersven kommer ridande och ber henne bli sin käreasta; flickan svarar att då måste han hämta tre rosor åt henne (underförstått är

det vinter). Ungersvennen rider till en målare som målar tre rosor åt honom, och på så sätt har han uppfyllt kravet. En visa med samma innehåll finns också på tyska, med titel "Gemachte Blumen" eller "Das Lied von den drei Rosen". Den publicerades bland annat i Brentanos och Arnims samling *Des Knaben Wunäerhorn* III, 1808. Eventuellt är originalet tyskt. KB-visbokens text finns också tryckt i Arwidssons *Svenska Fomsånger* 1837.

Men i KB:s visbok i l6:o finns också en annan visa (nr 17), utformad som en skämtsam och retsam dialog mellan jungfrun och ungersvennen, där de lovar att utföra något som sedan visar sig vara omöjligt. Denna visa - eller utformning av visan - finns även den i flera varianter och räknas till skämtballaderna (i *Sveriges Medeltida Ballader* har den nr 222). Balladtypen kallas "De omöjliga uppgifterna". I KB:s visbok handlar det om att tillverka skor av läder som inte finns till hands eller att göra en kam av horn från en hjort, som ska skjutas av en prins som ännu inte är född. Exempel ur senare varianter kan vara att ungersvennen ska göra tre söner åt jungfrun utan att hon mister sin mödom, medan hon ska sömma honom tre skjortor utan att ta ett stygn. Motivet med de omöjliga arbetsuppgifterna är ju mycket vanligt i folksägorna och brukar också uppträda i form av gåtor.

I många textvarianter har motivet med de tre målade rosorna kombinerats med andra (omöjliga) uppgifter. För det mesta äger mötet mellan jungfrun och ungersvennen mm vid brunnen, källan eller sjöstranden, vare sig visan innehåller flera omöjliga uppgifter eller inskränker sig till rosorna. Alla motiven finns t.ex. med i den variant Levin Christian Wiede tecknade upp efter soldathustrun Ingeborg Olofsdotter ("Hustru Egg") i Östergötland 1843, och likaså i P.A. Säves uppteckning efter pigan Lisa Lärka i Vänge på Gotland 1846. Visan tycks ha varit mycket spridd - uppteckningar finns också från Västerbotten, Närke, Uppland, Västergötland, Skåne, Öland, Blekinge, Västmanland och Jämtland. De flesta varianterna har någon typ av trallrefräng. Ett par varianter har bara fragment kvar av texten, så att sammanhanget har gått helt förlorat. Det gäller t.ex. den visa med två strofer som finns tryckt som nr 173 i Bondesons visbok: "Säg, kan du göra mig de korgarna två".

Förutom den idag ganska kända långdansmelodi från Västerdalarna som Dybeck upptecknade har visan om flickan vid brunnen sjungits på olika durmelodier samt på en mollmelodi upptecknad av Erik Äcke Olsson, Jämtland. Den tidigaste melodiuppteckningen gjordes ca 1820 i Västerbotten och de senaste på 1890-talet.

Ingrid Åkesson